

ДРАГО КЕКАНОВИЋ

ДЕШАВА СЕ

Стари другар, пајдаш из дјетињства и младости, коме овдје заиста пристаје надимак Лептир, дошао је тог јутра на наше уобичајено завичајно умировљеничко окупљалиште (читај: кварталску пивницу с посљедњим биљарским столом у граду) сасвим помућен, схрван и без капи крви у образима, тако да ништа друго нисмо могли помислити него да се приближава крај његовом дугогодишњем опирању тешкој и неизљечивој болести. Глатко избријан, уредно заливен ораховим уљем и Пино Силвестром (откуда му само толике залихе ораховог уља), без поздрава је засјео за шанк; подметнуо је, да, као и обично своју карирану декицу од кашмира под стражњицу, наручио дупли еспресо с топлим млијеком и малчице, више него обично, спустио обод шешира. А неиспавани и разводњени је поглед хитро сакрио некуда у страну, као што га већ склањају они помирили са судбином. Његове су нас ријечи, међутим, након што се ушмркнуо у намирисану марамицу и отпио гутљај, напросто саблазнуле.

„Људи моји, заљубио сам се!”

Занијемили смо; признајем, у име остале тројице.

„Дешава се то”, неко је, ипак (ипак!), успио промрсити, некако равном и неутралном, више нехајном него зафркатнском интонацијом која би упућивала на ироничне конотације како, ето, Бога има, и како има његове споре али достијне правде, и како се онај који нам толике године, одводећи градске љепотице у свој кревет, посредно поручивао да љубави између мушкарца и жене, па ни између два мушкарца и двије жене уопће нема, нити може бити. Да, није нам у том часу било до тога да се подсмјехнемо невољи у коју је наш стари пријатељ, шмекер (и наша драга вуцибатина), увијек успјешнији од нас, увијек у близини државне касе и тајновитих

прекоморских послова и путовања, не, ствари су одједном, тим његовим признањем, постале пуно озбиљније, тврђе, не само по њега него и по нас. Који смо, хтјели – не хтјели, постали и његови скрбници; ружне ли ријечи за наш прешутан завјет да достојно испратимо нашег човјека на посљедње путовање. Јер он, ратно сироче без оца и мајке, без икога од родбине, такође, (за којом је узалуд трагао), гојенац ђачких домова, мангуп и хулиган, па касније заводник, пицољубац и швалер, што би се у завичају рекло, шармер, у сваком случају, никако није могао рачунати да ће га нетко његов дохранити, јер смо само ми били његови, и били смо слични њему, јер смо у раним годинама због жеље наших родитеља да не поновимо њихове судбине, били ишчупани из својих завичајних коријена и бачени у тај, тобоже, лагоднији и бољи свијет.

Причам све ово (можда и прешироко) како бих вас припремио за епилог ове новелете какав ни ми нисмо очекивали.

Што се заправо догодило сада с (први пут!) заљубљеним Лептиром?

Тајновит је и увиђавајан он увијек био, никада нас није оптерећивао ни својим пословним успјесима, а ни љубавничким освајањима, не, никада нас није тиме оптерећивао, нити се хвастао, сачувај боже. Па и сада, када је допао такве невоље, и несреће, ако ћемо право, да се заљуби у некакву анорексично вретенасту, бубуљичаву и нашушерену матуранткињу Математичке гимназије, ту, у нашем кварту, на Јордановцу, прешућивао је своје јаде, а ми смо само по бљедилу његових образа, дубоких подочњака и промашајима зицера на биљарском столу могли нагађати колико му је тешко, и колико га разапињу и кидају сви ти хирови прве љубави. Не, он нас уопће не жели оптерећивати, поготово не овако успорене и климаве у ходу, старе, да се не лажемо, али у сигурном заклону породица, синова и кћери, унука и унучица који нас разгаљују својим тешким питањима и разузданим смијехом.

Онда се и то догодило.

У пивници, наравно.

Лептир је дошао сасвим сломљен; последије смо схватили (као што се то обично само последије разумијева) да је бројао посљедње дане. Истине ради, још увијек нас је побјеђивао у биљару, нисмо му били ни кољена, али нас је успут засипао таквим детаљима своје несреће у (знао је и он) у посљедњој његовој љубавној вези, да смо се само погледавали, молећи Бога, или неког већ тамо горе, да нам не приушти такве патње. „Одустао бих ја од ње, али ми повратка нема, заљубљен сам до ушију, и кад ме одгурне, ја јој се враћам, не могу без ње, први пут не могу без мириса њене коже и жеље да ми уста увлаже њене уснице, а толике сам, које су ме жељеле да

будем њихов одгурнуо од себе, а сада ће ми та гимназијалка доћи главе, на дао вам бог да вам се тако што деси”, одлагао је биљарски штап и напуштао пивницу с надом да ће у сјенкама крошања испред Математичке гимназије дочекати своју Лолиту (опрости Набоков), Лептирицу.

Не, нисмо очекивали да ће се на његовом погребу указати та његова Лептирица, Лолита, ко год била, нити нека од толиких градских љепотица (сада угледних дама) које су се обреле у кревету нашег пријатеља, али се нисмо ни надали да ће нам се придружити (та никога више није било) ни та стасита старица, кост и кожа, на коју је набачен крзен капут од нерца, у дубокој црнини, дакако. Јесмо, неки су од нас, док нам је прилазала, препознали у старици некада славну, али, авај, заборављену глумицу, како то већ бива. Хватајући нас под руку, придружила нам се као старим знанцима, без поздрава и икаквог увода. На успињању према стајалиштима аутобуса испред Крематоријума, не обазирјући се нашу збуњеност, сметеност, како год хоћете, изговорила је своју монолошку дионицу:

„Ох, како су ме погодиле Махлерове Пјесме мртвој дјечи које сте одабрали за опроштај. Као да сте мене питали с чим би се опростила од нашег драгог пријатеља. Давно, када сам му ја била прва љубав, а он такође онако уплахирен и невин, тај ми је Махлер ишао на живце. А сада сам тек схватила да се нас двоје нисмо само тако, случајно, срели. Не, не, и не. Јер не постоји поновљена случајност. А ако и постоји, онда је ријеч о некој вишој сили у чијој смо власти. Тако сам ја некако и разумјела наш поновни сусрет, као нову шансу да исправимо старе заблуде наше младости. Јесам, ја сам била посљедња, али и прва љубав вашег пријатеља, Лептира, (зар не?!), како сте га ви, његови вршњаци, погрешно и заувјек окрстили. И ја сам то прекасно схватила. Да сам, онда, давно, одбила прву љубав, какву никада последије нећу доживјети. Али, ето, живот понекад зна бити милостив, па смо нас двоје поново срели седамдесет година касније, на улазу/излазу оптичарске радње у Максимирској улици. Наравно да сам прихватила његов позив на каву. Послије ми је тек, када сам се сабрала од неочекиваног сусрета, дошло до свијети да ми се он цијело вријеме није обраћао као мени, познатој глумици тој и тој, с толико неуспјелих бракова и мноштвом унука, већ да ми је читаво вече просипао већ заборављене гимназијске фолове и форе којима су се освајале наивне гуске у то вријеме. И то ме је понукало да се поново нађемо на кави и пелинковцу. И нашли смо се. А било је поново исто. Он се мени обраћао као блесавој шипарици гимназијалки коју је наумио освојити својим шапутавим бедастоћама. И онда је сваки пут било исто. Ма колико га ја одбијала, увјеравала и одмицала, он је на наше састанке

долазио с увијек истим текстом средњошколских фора и небулоза. Онда сам прекинула, сад нисам. Увртјела сам себи у главу да свог првог удварача и љубавника вратим у стварност. Трудила сам се, употријебила сам све своје глумачко умијеће, али нисам, изгледа, успјела.”

Не, нисте, нико се од није успио прозборити. А још мање је био спреман да призна како је наш Лептир издахнуо с њеним именом на уснама. Јер се нешто, не само у пренаглашеној и фалш интонацији наше пратиље није поклапало већ и у нашем спознању да нам наш Лептир, ма колико сишао с ума, а да ми то не примјетимо, и ма колико се срамио да нам призна да се заљубио у старицу, па измислио (понос је грда ријеч), младу љубавницу, не би дао до знања да нас, обичне цивиле, грађане, као обично, обмањује, засјењује и лаже, јер нам говори оно што ми желимо чути, па онда кити, дограђује, јер нас све воли и грли. О, да. Нешто се ту, понављам, није поклапало, имали смо пред очима обје верзије истог стања, и не само да се нису поклапале него су се и супростављале једна другој. ОК. По једној верзији: наш се пријатељ поново заљубио у своју прву љубав, али је налетио на жестоко и морбидно одбијање стварности неке жене која још увијек у живи у својој младости, у шездесетим годинама прошлог вијека и која га присиљава да се врати у те године. А онда имамо сад солилоквиј старе госпође, заборављене глумице, која тврди сасвим супротно, да Лептир је сасвим подјетињио и слично.

На одговор, међутим, нисмо дуго чекали.

Када је из магле изронио плави ЗЕТ-ов аутобус, наша се пратиља, скупљајући крајеве бунде од нерца, брзим ходом устремила према њему и једва дочекала да возач отвори врата и да с поскоком шипарице ускочи у њега.

Одахнули смо.

СТРАСТ ЈЕ ЈАЧА

Према чланку 237. Казненог закона Републике Хрватске о играма на срећу забрањено је (осим, наравно, у контролираним условима) клађење, коцкање и картање, па ме није чудило што се неколицина старца сваког петка подвече потајно окупљала у стану мог комшије на спрату, ког ћу за ову прилику назвати Сусед, јер смо се тако и ословљавали: „Бок дај, Младићу (на прагу шездесетих!?)” и „Как сте кај, Сусед?”. Не, никаква бука и галама, ако

сте на то помисlili, није допирала до мене; само би ми се, с времена на вријеме, учинило да чујем одјек одбачених карата на сто; све се ту, кажем, одвијало у тишини, карташи су петком подвече улазили у наш небодер и одлазили у суботња, понекад, богме, и недјељна свитања. У остале дане, кад би се већ срели, обично пред лифтом, размијенили би понеку ријеч о будалаштинама свакодневице, ријеч – двије, понављам, довољне да старца увјере да у мени има прешутног и поузданог савезника, што је он награђивао завјереничким смијешком, а што је пак некеме кога од дјетињства прати глас млакоње и млитавца промицало у заштитника и чувара тајне, покровитеља једне законом забрањене страсти. На сву срећу, на изласку из лифта брзо смо се растајали. Рука руци, бок, бок.

Онда сам, некако с налетима све хладнијег вјетра са Сљемена, примјетио да се, у зависности, ваљда, од величине улога, све учесталије, односе ствари из сусједног стана. Сусед је, по свему судећи, губио партију за партијом; послије сецесијских наслоњача и огледала, на ред су дошли тешки перзијски теписи и раскошни лустери, стојеће лампе и скупочијене вазе. Помирио сам се већ с тим да му је срећа окренула, а да он не може обуздати ту овисност, страст, или што то већ јесте, а када су шпедитери изнијели огромне формате уља на платну, нарамке (и нарамке!), свежњеве (и свежњеве!) добро очуваних лексикона и енциклопедијских издања којима је мјесто у антикварницама, па на крају и масивни сто од храстовине прекривен чојом, дубоко сам одахнуо као да сам збацио с плећа велики терет. Заиста, и заиста, помислио сам, што бих одговорио полицији да ми је покуцала на врата с питањем знам ли што се догађа у мом сусједству? Да ли бих нашао прави одговор? Сад, ако ћемо право, нисам ни ја баш од јуче, ако ништа друго умијем се претварати, и често сам се пред другима успјешно претварао, (увијек на своју штету, дакако), али, признајем, нисам баш био сигуран да би то моје умијеће и мало лукавство надјачало мој кукавичлук.

Ох, одахнуо сам, понављам.

На моје запрештање, међутим, карташи су наставали са сепансама у пустом стану. Да. Првог (зимског већ) суботњег јутра угледао како наш улаз напушта неколицина мушкарца, сваки са својом расклопном столицом објешеном о раме и удаљавају се, засути снијегом, према најближој трамванској станици. И тако се то наставило: без обзира на студен и поледице: карташи су, све, наизглед, породични људи и добро ситуирани грађани, далеко од сваке сумње да крше закон, неизоставно петком долазили са својим расклопним столицама, и сутрадан, прекосутра, свеједно, напуштали зграду с тим столицама на рамену, у конспиративној тишини,

и као да се уопће не познају, па нема ни потребе да се гласно осло-
вљавају и поздрављају. Да ли је Суседу срећа напoкон окренула
своје пријетворно лице, и да ли му је карта (ипак!) кренула, што
се каже, нисам знао, али је све указивало да барем свој губитак
држи у каквој-таквој равнотежи с добицима. Добра два-три мјесеца,
ако сам добро бројао.

Тог прољетног јутра смо Сусед и ја у исти час изашли из сво-
јих станова; лажем, чекао сам да чујем како он отвара врата, а онда
брзо искорачио, довољно брзо да сагледам велику дневну собу ого-
љених подова и зидова са жељезним војничким креветом уз про-
зор. Пустош, ничег другог више ту није било, осим голих зидова.
Сусед, међутим, није могао сакрити благи подсмјих којим је по-
пратио моју непристојност, у најмању руку, али је у расклиманом
лифту стрпљиво чекао да се први огласим. И ја сам се, могли сте
се кладити, огласио у неподношљиво неугодној тишини педесет
и пет матарске рупе у коју смо понирали. Не сјећам се више што
сам промуцао, али сам натукнуо нешто како сам сигуран (пази
сад!) да је ноћашна партија била тешка и дуга, судећи по томе како
су карте до јутра жустро пљуштале по столу. И при томе сам се,
сад се можете кладити на сигурно, прегласно и глупаво засмијао.
„Нисмо вам, не дај Боже, млади човјече, омели сан?!“ забринуо се
Сусед. „Ма не, никако, напротив!“ још сам брже одвратио да мене
баш добро успављује шум падања карата на сто. Сусед је видљив
одахнуо, али му није промакло да збуњеност није напуштала
моје лице. „Али вас и даље нешто мучи, Младићу?“ повјерљиво је
упитао. Нисам имао куд, морао сам се одазвати: „Да, истина је“,
промуцао сам. „А што вас то мучи, Младићу?“ упитао је он тоном
умировљеног педагога или професора психологије, филозофије,
свеједно. Као да нисам чуо питање, прешутио сам одговор. На
осмом или седмом кату, Сусед је поново запитао: „Што вас мучи,
суседу?“ Збунило ме је то што ме први пут назвао сусједом, а не
младићем, али сам ипак упитао: „Мучи ме ваш велики хрastови
сто кога више немате, видио сам да га одвозе, а ја чујем како карте
падају баш на њега!“

Сада је он шутио у неподношљивој шкрипи понирања три-че-
тири спрата, не ублажавајући завјеренички зарез у углу усана.

„Ох, Младићу, нека вас то више не брине“, рекао је на изласку
из лифта и пружио ми руку. „Више вас нећемо узнемиравати! Про-
дао сам стан и селим, знате. А не скрбите ни за вашу недоумицу.
Није она обична халуцинација и привид. Јер, што да вам кажем,
ништа лакше од тога да четворица замисле добар хрastов сто пре-
кривен чојом. И да пети чује како карте падају на тај сто“, рекао
је и одмахнуо као да се ради о неважној ситници.

БАЛКОН МОЈЕ ДРАГЕ

Чим сам пристигао у тај град, распитао сам се за бившу драгу. Мртва је, умрла је, зар ми нико није јавио, изненада је преминула прије три-четири године, четири, добро де, некако овако у јесен, одговорили су ми, не без чуђења што до мене није дошла вијест о њеној смрти. Занијеммо сам, како и не бих, моји су ђачки другови били затечени, такође, био је то мали град, један од оних у коме су се дуго још послје напуштања школских клупа упорно његовала стара познанства, поготово с онима из великог свијета, (у то смо вријеме вјеровали да тако нешто постоји) и заиста је било право чудо да никада нико (а остали смо у вези, што се каже, јесмо) преда мном није споменуо смрт моје драге. Све је то било тим чудније, на самој ивици невјеројатног, што су баш они били свједоци наше очајничке дјечје љубави, па су маштовитим смицалицама и лажима, помагали како би се нас двоје сусретали и љубили (на свој начин, ипак, ипак) упркос строгој забрани наших родитеља, али правог одговора за моју необавјештеност и њихово подсвјесно скривање сурове истине, нисмо нашли ни послје врелог фиш-паприкаша, ни након испијених чаша (и чаша) сортних вина.

Јер, била је то, да, она прва младеначка љубавна махнитост, љубавно лудило из уџбеника за патолошко понашање заљубљених адолесцената, који нису знали сакрити своју срећу пред другима. О нама је, јесте, причао цијели град, изишли смо на глас, прозвани смо првим љубавницима цијелог нашег нараштаја. Упркос шапутавим, љепљиво добронамјерим савјетима, опрезним наговорима родбине и пријатеља да се некако сакријемо (нико није знао гдје?) и примиримо, стишамо (нико није знао – како?!) нас двоје смо наставили по старом: свакога би дана послје школе прешли преко корза загрљени и приљубљени, у неком свом филму, као да око нас нема још неколико стотина, тисућу, можда, шетача који нам могу само завидјети на пољупцима и срећи. На оне који су нам предвиђали зао удес, неизбјежно самоубиство и пресељење у градску легенду о несретној љубави, нисмо уопће обраћали пажњу.

А они су били у праву. Моји су се родитељи преко ноћи одлучили за одлазак у иностранство. Нас двоје нисмо стигли ни да се опростимо и загрлимо на растанку, само смо преко гласника, (како другачије?), обећали једно другом тај посљедњи загрљај, било када (за сто година, нама је свеједно) и било гдје; у овом граду, или на Марсу, Венери, такође, свеједно. Тако се, ето, окончао наш случај, тако се завршила наша афера, а циркусу и скандалу је дошао крај.

Неко ми је синоћ, међутим, не сјећам се више ко је то био, посматрајући ме онако унезвјереног и блиједог, и с намјером да ме утјешу, повјерљиво дошапнуо да је наше старо љубавно гнијездо, захваљујући свеопћој небризи градских власти, које из године у годину одлажу санацију објекта под заштитом регионалног центра за заштиту споменика, још увијек на свом мјесту, увучено и сакривено, тамо, на истом мјесту, на обали ријеке, у дну градског парка.

Једва сам дочекао да се коначно разиђемо, и да се поново запутим у градски парк и застанем у сјенкама стољетног стабла, (тополе, врбе, платана, не знам ни данас), баш преко куће, која се из низа осталих, издвајала округлим сецесијским балконом, са свим оним витичастим и непотребним металним украсима на огради, више окренут радозналим погледима шетача, него потреби и удобности станара. Упркос шкиљавој јавној расвијети, издалека се видјело да о тој кући одавно нико не брине, као што већ изгледају оне куће су осуђене на урушавање и пропадање, и да је само питање времена (какво реновирање?!, каква санација?!) када ће бити сравњена са земљом и поравната у некој новој архитектонској визури надградњи и интреполација. Балкон се, свеједно, још увијек добро држао. Истурен према парку, према стазама које се испод њега рачвају, с навученим тамним плишаним завјесама, (тако тешким да их је она једва размицала!) изгледао је некако млађе од здања на којем стоји. Мени више ништа није требало. Био је то наш балкон. Моје драге и мој. Онда, давно, у почетку, када су нас родитељи већ преселили у различите школе, и када су нам забранили да се уопће виђамо, а камоли поразговарамо и дотакнемо, нас двоје смо се наставили љубити кроз сумрачну измаглицу свитања, кроз гареж буђења индустријског града, његових љеваоница, млинова, ланара, циглана, шећерана, свеједно, бестјелесно, на даљину. Да, баш смо то радили, у та давна свитања. Моја драга је полако растварала завјесе на балокону и одатле ми слала снене и меке пољупце, а ја сам јој свом врелином даха узвраћао из сјенки, па смо, затим, грлили сами себе, полако усклађујући наше кретње и уздахе, чврсте загрљаје око рамена, клизање дланова низ бокове, наслањање и припијање коже уз кожу, даха уз дах, као што то махнити чине у жељи да загрле и обујме оног другог, недодатног, а тако блиског. Преко дана, кад би нам се указала прилика да се само погледамо у пролазу, обоје смо се смијали и давали оном другом на знање да то што чинимо није баш нормално, и да ћемо кад-тад морати престати и с том игром, или што је то већ било, али би већ сутрадан чинили исто: у свитање би се тешка завјеса зањихала и полагаано размицала, и мене су обасипали врели пољупци, без престанка, без престанка...

Магла се дизала са воде, град се будио, дошло је вријеме да се одмакнем и пођем. У једном ми се часку учинило да се иза мојих леђа зањихала и растворила тешка завјеса, али нисам имао снаге да се окренем.